

НАШ ЈЕЗИК

Књига XLV

Св. 3–4 (2014)

Чланци

Грамматика и лексика

- Употреба партикуле *све* у савременом српском језику
(АНА М. ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ) 3
- Дублетна образовања и хомонимске номинације
код етника и ктетика (од ојконима у Војводини)
(МАРИЈАН Ј. ЈЕЛИЋ) 19
- Категорије броја и бројивости у називима за јела
у српском језику (БОЈАНА Н. ТОМИЋ) 39
- О полисемији лексема које означавају делове људског тела
(АНЕТА А. СПАСОЈЕВИЋ) 51
- Когнитивнолингвистичка анализа фразеологизама
с компонентом *глава* у српском језику
(ЈОВАНА Б. ЈОВАНОВИЋ) 69
- Прилог историји књижевног језика
- Творбена структура именица у поезији Јована Дошеновића
(АНА З. РАНЂЕЛОВИЋ) 89
- Студије српског језика у иностранству
- Лекторат српског језика на Филозофском факултету
Универзитета Коменски у Братилсави
(ВЕСНА Н. ЂОРЂЕВИЋ) 105

П р и к а з и

Деветнаести том Речника САНУ (МАРИЈА С. ЂИНЋИЋ)	115
Бојана Милосављевић, <i>Ојоварање као јоворни жанр свакодневне комуникације</i> (СВЕТЛАНА М. СЛИЈЕПЧЕВИЋ)	121
<i>Научни састјанак славистија у Вукове дане 43/1</i> (МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ)	127
<i>Научни састјанак славистија у Вукове дане 43/3</i> (АНА З. РАНЂЕЛОВИЋ).....	135
Неколико речи о часопису <i>Окѝоих</i> (ДРАГАНА Ј. ЦВИЈОВИЋ)	141

МАРИЈАН Ј. ЈЕЛИЋ
(Педагошки факултет у Сомбору,
Универзитет у Новом Саду)

ДУБЛЕТНА ОБРАЗОВАЊА И ХОМОНИМСКЕ
НОМИНАЦИЈЕ КОД КОД ЕТНИКА И КТЕТИКА
(ОД ОЈКОНИМА У ВОЈВОДИНИ)

У раду су представљена дублетна образовања и хомонимске номинације код етника и ктетика (од ојконима у Војводини). Истраживање показује да су дублетна образовања и хомонимске номинације код етника и ктетика од ојконима у Војводини веома чести. Та бројност резултат је деловања већег броја фактора – језичких (велики број суфикса који учествују у творби етника и ктетика, творба и од скраћене основе, творба ктетика и од основе етника) и нејезичких (величина насеља, млађе или старије становништво, домаће или досељеничко становништво, необразовано или образовано становништво).

Кључне речи: дублетна образовања, хомонимске номинације, етници, ктетици, творба речи, суфикси.

У раду сам анализирао постојање дублетних образовања и хомонимских номинација од ојконима у Војводини (за сва насеља према попису становника из 2002. године – укупно 464 насеља). Грађу сам прикупљао методом интервјуисања и анкетаирања од особа које живе у свим војвођанским општинама (испитано је преко 600 информатора). Сви наведени облици се употребљавају на терену (од информатора је тражено да наведу облике који сами употребљавају или су чули да их други употребљавају). И поред тога, није искључено да су неки забележени примери резултат домишљања (веома ретки су примери за које нисам нашао да су раније негде забележени).

О овој теми код нас готово да и није писано. Понека информација може се наћи у радовима посвећеним етницима и ктетицима, твробрри речи и суфиксима.

По својој природи етници су речи које се налазе између властитих и заједничких именица. Властите именице и етници имају заједничко то што се њима именује одговарајући појам (становник одређеног места, у најширем смислу), што немају значење и што се пишу великим почетним словом. С друге стране, међутим, етници имају облике множине, а поред тога „могу добити и неке значењске елементе, заправо, оне које једна друштвена средина приписује појединим народима, обично онима с којима долази у додир“ (Гортан-Премк 2004: 22) – имају, дакле, и особине заједничких именица.

Ктетици су придевске речи чије се опште односно значење може представити трансформацијом ’који се односи на појам што је у основи ктетика’ односно ’који се односи на одговарајући топоним’. То је опште односно значење свих ктетика, а конкретнија значења ктетици добијају у одређеном контексту и она зависе, пре свега, од речи уз које стоје. Илустроваћемо то са неколико примера: *сивачки аџар* ’атар који припада Сивцу’, *Темерински њуџ* ’пут који води за Темерин’, *црвеначки шећер* ’шећер који се производи у Црвенки’, *Кикиндске новине* ’новине које излазе у Кикинди и које пишу о догађајима у општини Кикинда’ итд.

За ктетике је карактеристична појава коју је Стјепан Бабић назвао **секундарна мутација**¹. Наиме, реч је о томе да се ктетици истовремено односе и на етнике и на топониме, и то без обзира на то да ли се творе од топонимске основе или основе етника. Тако се, нпр., ктетик *новосадски* односи на *Новосађане* и на Нови Сад.

¹ „U tvorbi se pridjeva često događa da se odnosni pridjev izveden od jedne imenice odnosi i na drugu imenicu od iste osnove, npr. *filozofski* : *filozof*, *folozofija*. Ta se pojava naziva sekundarna mutacija. Ona se javlja kad su dvije imenice u uskoj vezi, obično kao naziv mjesta i etnik toga mjesta, struka (znanost) i čovjek koji se tom strukom bavi. Isticanje da postoji i mogućnost razlikovanja: *filozofski* : *filozof*, *filozofijski* : *filozofija*, *brodski* : *Brod*, *brođanski*, *Brođanin* ostvaruje se samo iznimno, jer je u praksi često teško razlikovati takva dva pridjeva...“. На другом месту Бабић још додаје: „Da sekundarna mutacija postoji, dokaz je i u tome što npr. imena mjesta i etnika od njih ima nekoliko tisuća, a od svakoga para u pravilu postoji samo po jedan pridjev iako se u većini drugi može izvesti bez ikakvih teškoća. Čak i tamo gdje je drugi izveden, rijetko se upotrebljava. Oba se upotrebljavaju samo iz posebnih razloga“ (Бабић 1986: 44 и 339).

Дублетна образовања етника и ктетика

Од једног ојконима често постоји више етника и ктетика, што, пре свега, омогућава постојање већег броја суфикса одн. творбених образаца.

У Војводини је према наведеном попису било 33 насеља са више од 10.000 становника. Ни за једно од тих насеља не постоје дублетна образовања и за етник и за ктетик. Свега три ојконима (Ада, Врбас, Сремска Митровица) имају дублете за ктетике (ађански / адачки), врбашки / врбаски, сремскомитровачки / сремскомитровички); за пет ојконима (Бела Црква, Вршац, Инђија, Ковин, Лаћарак) постоје дублети етника (Белоцркванин / Белоцркванац, Вршчанин / Врштанин, Инђијац / Инђијчанин, Ковинац / Ковинчанин, Лаћарац / Лаћарчанин).

Етнике и ктетике ојконима већих насеља често употребљава велики број људи (посебно је важна њихова употреба у медијима) да би њима означили особе или различите реалије из одређеног места, а које се најчешће тичу света спорта, културе, политике, привреде итд. – те се на тај начин ти облици утврђују, при чему се смањује могућност појављивања дублета.

Дакле, дублетна образовања етника далеко су чешћа за насеља са мањим бројем становника. Честа појава ових дублета може бити условљена и мањом познатошћу назива насеља и назива етника и, евентуалним, домишљањем испитаника при одговарању на анкету. Дублетна образовања етника узрокују и следећи језички фактори (и за мушка и за женска образовања):

а) Додавање различитих суфикса на исту творбену основу: Адорјан: Адорјанин / Адорјанац, Алекса Шантић: Шантићанин / Шантићевац и Шантићанка / Шантићевка, Ашања: Ашањка / Ашањкиња, Баваниште: Баваништанац / Баваништанин, Банатски Двор: Дворанин / Дворчанин и Дворанка / Дворчанка, Банатски Деспотовац: Деспотовчанин / Деспотовљанин и Деспотовчанка / Деспотовљанка, Банатски Моноштор: Моношторка / Моношторкиња, Банатско Велико Село: Великоселац / Великоселчанин и Великоселка / Великоселчанка, Банатско Ново Село: Новосељанин / Новоселац и Новосељанка / Новоселка, Баноштор: Баношторац / Баношторчанин и Баношторка / Баношторкиња, Бач: Бачванин / Бачанин / Бачлија и

Бачванка / Бачанка, Бачки Моноштор: Моношторка / Моношторкиња, Башаид: Башаидац / Башаиђанин и Башаиђанка / Башаиткиња, Бела Црква: Белоцркванин / Белоцркванац, Биково: Биковчанин / Биковљанин и Биковчанка / Биковљанка, Бингула: Бингулац / Бингулчанин / Бингуљанин и Бингулка / Бингулчанка / Бингуљанка, Богараш: Богарашанин / Богарашчанин и Богарашанка / Богарашчанка, Бока: Бокинац / Боканин и Бокинка / Боканка / Бокинкиња, Бочар: Бочарка / Бочаркиња, Будисава: Будисавчанин / Будисавац и Будисавчанка / Будисавка, Бусење: Бусењанин / Бусењац и Бусењанка / Бусењка, Вајска: Вајштанац / Вајштанин Ватин: Ватињанин / Ватињац и Ватињанка / Ватинка, Велики Гај: Гајчанин / Гајчанин и Гајчанка / Гајчанка, Велики Радинци: Радинчанка / Радинкиња, Велико Средиште: Средиштанин / Средиштанац, Вишњевац: Вишњевчанин / Вишњевљанин / Вишњевац и Вишњевчанка / Вишњевљанка / Вишњевка, Вогањ: Вогањац / Вогањанин и Вогањка / Вогањуша / Вогањчанка, Војвода Степа: Степчанин / Степанац и Степчанка / Степанка, Врдник: Врдничанка / Врдничкиња, Вршац: Вршчанин / Врштанин и Вршчанка / Врштанка, Гложан: Гложанин / Гложан / Гложанац / Гложанчанин и Гложанка / Гложанчанка, Грабово: Грабовчанин / Грабовљанин и Грабовчанка / Грабовљанка, Гунарош: Гунарошанин / Гунарошчанин и Гунарошанка / Гунарошчанка, Дeroње: Дeroњчанин / Дeroњац / Дeroњанин и Дeroњчанка / Дeroњка / Дeroњанка, Деспотово: Деспотовчанин / Деспотовљанин и Деспотовчанка / Деспотовљанка, Дивош: Дивошанин / Дивошчанин и Дивошанка / Дивошкиња / Дивошчанка, Добродол: Добродолац / Добродолчанин и Добродолка / Добродолчанка, Долине: Долињанин / Долинац / Долинчанин и Долињанка / Долинкиња, Долово: Доловац / Доловчанин и Доловчанка / Доловка / Доловкиња, Дорослово: Дорословац / Дорословљанин / Дорословчанин и Дорословка / Дорословљанка / Дорословчанка, Дупљаја: Дупљајац / Дупљајчанин и Дупљајка / Дупљанка / Дупљајчанка, Ћала: Ћалинац / Ћалац и Ћалинкиња / Ћалинка / Ћаланка, Ђурђин: Ђурђинчанин / Ђурђинац и Ђурђинчанка / Ђурђинка, Елемир: Елемирац / Елемирчанин и Елемирка / Елемирчанка / Елемиркиња, Ечка: Ечанин / Ечанац, Жабал: Жабалац / Жабалчанин / Жабљанин и Жабалка / Жабалчанка / Жабљанка, Житиште: Житиштанин / Житишћанин и Житиштанка / Житишћанка, Загајица: Загајчанин / Загајчанин / Загајац и Загаји-

чанка / Загајчанка / Загајка, Иваново: Ивановчанин / Иванчанин / Ивановцац и Ивановчанка / Иванчанка / Ивановка, Идвор: Идворац / Идворчанин, Избиште: Избиштанац / Избиштанин, Инђија: Инђијац / Инђијчанин и Инђијка / Инђијчанка, Ириг: Ирижанка / Иришкиња, Јабук: Јабучанин / Јабуканац и Јабучанка / Јабуканка, Јасеново: Јасеновчанин / Јасеновац и Јасеновчанка / Јасеновка, Кавило: Кавилчанин / Кавиловчанин и Кавилчанка / Кавиловчанка, Кајтасово: Кајтасовац / Кајтасовчанин и Кајтасовка / Кајтасовчанка, Качарево: Качаревац / Качаревчанин и Качаревка / Качаревчанка, Кеви: Кевијац / Кевијчанин и Кевијка / Кевијчанка, Кљајићево: Кљајићевчанин / Кљајићевац и Кљајићевчанка / Кљајићевка, Книћанин: Книћанинац / Книћанин и Книћанинка / Книћанка, Ковин: Ковинац / Ковињанин и Ковинка / Ковињанка, Крстур: Крстурац / Крстурчанин и Крстурка / Крстуркиња / Крстурчанка, Крушедол Село: Крушедолка / Крушедолкиња, Кузмин: Кузминац / Кузминчанин и Кузминка / Кузминчанка, Кулпин: Кулпинац / Кулпинчанин и Кулпинка / Кулпинчанка, Кумане: Куманкиња / Куманчанка, Купусина: Купусинац / Купусинчанин и Купусинка / Купусинчанка, Кусић: Кусићанин / Кусићанац, Куцура: Куцуранин / Куцурчанин и Куцуранка / Куцурчанка, Куштиљ: Куштиљанин / Куштиљчанин / Куштиљац и Куштиљанка / Куштиљчанка / Куштиљка, Лежимир: Лежимирац / Лежимирчанин и Лежимирка / Лежимирчанка / Лежимиркиња, Лок: Лочанка / Лочкиња, Љутово: Љутовчанин / Љутовљанин и Љутовчанка / Љутовљанка, Мајдан: Мајданчанин / Мајданац и Мајданчанка / Мајданка, Мали Жам: Жамац / Жаманин и Жамљанка / Жаманка, Мало Баваниште: Малобаваништанац / Малобаваништанин, Мало Средиште: Средиштанин / Средиштанац, Манђелос: Манђелошанин / Манђелошчанин и Манђелошанка / Манђелошчанка, Међа: Међанац / Међанин, Меленци: Меленчанин / Меленчован и Меленчанка / Меленчованка / Меленкиња, Милешево: Милешевац / Милешевчанин / Милешевљанин и Милешевка / Милешевчанка / Милешевљанка, Мићуново: Мићуновац / Мићуновчанин и Мићуновка / Мићуновчанка, Мишићево: Мишићанин / Мишићевац и Мишићанка / Мишићевка, Младеново: Младеновљанин / Младеновчанин и Младеновљанка / Младеновчанка, Мокрин: Мокринчанин / Мокринчован и Мокринчанка / Мокринкиња / Мокринчованка, Мол: Молац / Молчанин и Молкиња / Молчанка, Моловин: Моловинчанин / Моловинац и Мо-

ловинчанка / Моловинка, Моровић: Моровићанка / Моровићкиња, Надаљ: Надаљчанин / Надаљац и Надаљчанка / Надаљкиња / Надаља, Нерадин: Нерадинац / Нерадинчанин и Нерадинка / Нерадинкиња / Нерадинчанка, Нештин: Нештинац / Нештињанин / Нештинчанин и Нештинка / Нештинкиња / Нештињанка / Нештинчанка, Нови Итебеј: Итебејчанин / Итебејац и Итебејчанка / Итебејкиња, Нови Сад: Новосађанка / Новосаткиња, Ново Село: Новоселац / Новоселчанин / Новосељанин и Новоселка / Новоселчанка / Новосељанка, Ноћај: Ноћајац / Ноћајчанин и Ноћајка / Ноћајчанка, Његошево: Његошевчанин / Његошевац и Његошевчанка / Његошевка, Обреж: Обрежанин / Обрежац, Огар: Огарчанин / Огарац, Опово: Оповљанин / Оповац и Оповљанка / Оповка, Орловат: Орловаћанка / Орловаткиња, Ором: Оромљанин / Оромчанин и Оромљанка / Оромчанка, Остојићево: Остојићевчанин / Остојићевљанин и Остојићевчанка / Остојићевљанка, Павлиш: Павлиштанин / Павлишанин / Павлишанац и Павлиштанка / Павлишанка, Падеј: Падејац / Падејчанин и Падејка / Падејкиња / Падејчанка, Парта: Партанац / Партанин / Парћанин и Партанка / Парћанка, Пачир: Пачирац / Пачирчанин и Пачирка / Пачирчанка, Перлез: Перлежанин / Перлезанин и Перлежанка / Перлезанка, Планиште: Плаништанац / Плаништанин, Платичево: Платичевац / Платичевљанин и Платичевка / Платичевљанка, Победа: Побеђанин / Побетчанин и Побеђанка / Побетчанка, Подлокањ: Подлокањчанин / Подлокањац и Подлокањчанка / Подлокања, Потпорањ: Потпорањанин / Потпорањин и Потпорањанка / Потпорања, Привина Глава: Привинчанин / Привинац и Привинчанка / Привинка, Рабе: Рабејац / Рабејчанин и Рабејка / Рабејчанка / Рабејанка, Равно Село: Равноселац / Равноселчанин и Равноселка / Равноселчанка, Равње: Равњанин / Равњацац, Растина: Растинац / Растињанин и Растинка / Растињанка, Ривица: Ривичанка / Ривичкиња, Риђица: Риђичанин / Риђичанац, Ритишево: Ритишевљанин / Ритишевац и Ритишевљанка / Ритишевка, Рума: Румљанка / Румкиња, Руско Село: Рускоселац / Рускоселчанин и Рускоселка / Рускоселчанка, Савино Село: Савиноселац / Савиноселчанин и Савиноселка / Савиноселчанка, Сајан: Сајанац / Сајанчанин и Сајанка / Сајанчанка, Сакуле: Сакулчанин / Сакулац и Сакулчанка / Сакулка, Санад: Санађанин / Санадац и Санађанка / Санатка / Санаткиња, Свилојево: Свилојевчанин / Свилојевац, Свилош: Свило-

шанка / Свилошкиња, Сомбор: Сомборка / Сомборкиња, Средњи Салаш: Салашанин / Салашчанин и Салашанка / Салашчанка, Српски Итебеј: Итебејчанка / Итебејкиња, Станишић: Станишићанин / Станишићанац, Стапар: Стапарац / Стапарчанин и Стапарка / Стапарчанка, Стара Бингула: Бингулац / Бингулчанин и Бингулка / Бингулчанка, Старчево: Старчевац / Старчевљанин и Старчевка / Старчевљанка, Степановићево: Степановићанин / Степановчанин и Степановићанка / Степановчанка, Стеријино: Стеричанин / Стеринчанин и Стеричанка / Стеринчанка, Стража: Стражанин / Стражанац, Тараш. Тарашанин / Тарашчанин и Тарашанка / Тарашчанка, Тоба: Тобанин / Топчанин и Тобанка / Топчанка, Тотово Село: Тотовоселац / Тотовоселчанин / Тотовосељанин и Тотовоселка / Тотовоселчанка / Тотовосељанка, Уздин: Уздинац / Уздинчанин и Уздинка / Уздинчанка, Уљма: Уљманац / Уљманин, Утрине: Утрињанин / Утринац / Утринаш и Утрињанка / Утринка / Утринашица, Фаркаждин: Фаркаждинка / Фаркаждинкиња, Футог: Футожанка / Футошкиња, Хетин: Хетињанин / Хетинац / Хетинчанин и Хетињанка / Хетинка / Хетинчанка, Црна Бара: Црнобарка / Црнобарчанка, Чалма: Чалманац / Чалманин, Чантавир: Чантавирац / Чантавирчанин / Чантавирљанин и Чантавирка / Чантавирчанка / Чантавирљанка, Чента: Ченћанин / Чентанин и Ченћанка / Чентанка, Чока: Чоканин / Чоканац, Чонопља: Чонопљанац / Чонопљанин, Чурут: Чуружанка / Чурушкиња, Шајкаш: Шајкашкиња / Шајкашанка, Шушара: Шушаранин / Шушарчанин и Шушаранка / Шушарчанка. Више суфикса углавном долази на основу које се завршавају на сонант. Употребом различитих суфикса и / или деловањем других фактора који условљавају синонимију, за многе ојкониме постоје три или четири синонима (нпр. Радичевић: Радичевљанин / Радичевчанин / Радичевљанац / Радичевићанин, Хајдуково: Хајдучанин / Хајдуковац / Хајдуковљанин / Хајдуковчанин). Будући да су ова дублетна образовања изазвана творбом од различитих суфикса, може се говорити о синонимији суфикса.

б) Творба од редуковане (и скраћене) и пуне основе ојконима²: Арадац: Арађанин / Аратчанин и Арађанка / Аратчанка, Багре-

² У грађи налазимо много примера етника и ктетика насталих од редуковане или скраћене основе (према Клајн 2003). Будући да није лако увек утврдити о којем типу основе се ради (нпр. етник *Куйинчанин* настао од ојконима *Купиник*), ми те примере нисмо одвајали него смо их посматрали скупа. Исто тако, у творби етника и ктетика често долази до гласовних промена које увек није могуће лако и

мово: Багремовчанин / Багремчанин и Багремовчанка / Багремчанка, Банатско Вишњићево: Вишњићевчанин / Вишњићанин и Вишњићевчанка / Вишњићанка, Вашица: Вашичанин / Вашчанин / и Вашичанка / Вашчанка, Вишњићево: Вишњичанин / Вишњићевчанин / Вишњићанин и Вишњичанка / Вишњићевчанка / Вишњићанка, Глогоњ: Глогоњац / Глоговчанин и Глогоња / Глоговчанка, Голубинци: Голубинчанка / Голубинкиња, Добринци: Добринчанка / Добринкиња, Добричево: Добричанин / Добричанац / Добричевац, Засавица I и II: Засавичанин / Засавчанин и Засавичанка / Засавчанка, Калуђерово: Калуђеровац / Калуђерац и Калуђеровка / Калуђерка, Келебија: Келебијчанин / Келебљанин / Келебијац и Келебијчанка / Келебљанка / Келебијака, Крајишник: Крајишинац / Крајишничанин и Крајишинка / Крајишничанка, Крњешевци: Крњешевчанин / Крњешевац и Крњешевчанка / Крњешевка, Крушчица: Крушчичанин / Крушчићанин, Крушчичанка / Крушчићанка, Купиник: Купиничанин / Купинчанин и Купиничанка / Купинчанка, Купиново: Купиновчанин / Купинац и Купиновчанка / Купинкиња, Лаћарак: Лаћарац / Лаћарчанин и Лаћарка / Лаћарчанка / Лаћаркиња / Лаћаркуша, Лединци: Лединчанка / Лединкиња, Лукићево: Лукићанин / Лукићевчанин и Лукићанка / Лукићевчанка, Мали Песак: Малопешчанин / Малопесачанин и Малопешчанка / Малопесачанка, Марковићево: Марковићевчанин / Марковићанин и Марковићевчанка / Марковићанка, Милетићево: Милетићевчанин / Милетићанин и Милетићевчанка / Милетићанка, Омољца: Омољчанин / Омољац и Омољчанка / Омољка, Орешковић: Орешковчанин / Орешковићанин и Орешковчанка / Орешковићанка, Панонија: Панонијац / Панончанин / Панонијчанин и Панонијака / Панончанка / Панонијчанка, Раденковић: Раденковчанин / Раденковићанин / Раденковић и Раденковчанка (5) / Раденковићанка / Раденковићка, Радичевић:

једнозначно објаснити (јер се неретко не могу објаснити гласовном структуром суфикса). На пример, за ојконим Арадац творбу етника *Арајичанин* могуће је тумачити тако да је настао од редуковане основе (Арад-) и суфикса *-чанин* или пак додавањем суфикса *-јанин* на пуну основу (Арадац); или за ојконим Биково творбу ктетика *биковачки* могуће је тумачити тако да је настао од пуне основе и суфикса *-ачки* или од непотврђеног етника *Биковац* и суфикса *-ски*, итд. Другим речима, за неке примере је могуће другачије тумачење, али то не утиче на број чинилаца који узрокују дублетна образовања и хомонимске номинације код етника и ктетика. У случају другачијег тумачења творбе за поједине примере имали бисмо само друкчију прерасподелу примера.

Радичевљанин / Радичевчанин / Радичевљанац / Радичевићанин и Радичевљанка / Радичевчанка / Радичевићанка, Светићево: Светићанин / Светићевчанин / Светићевац и Светићанка / Светићевчанка / Светићевка, Сочица: Сочицанин / Сочицанац / Сочинач и Сочицанка / Сочинка, Стајићево: Стајићевчанин / Стајићевљанин / Стајићанин и Стајићевчанка / Стајићевљанка / Стајићкиња, Стејановци: Стејановчанин / Стеновчанин и Стејановчанка / Стеновчанка, Сусек: Сусечанин / Сусевчанин и Сусечанка / Сусевчанка / Сусечкиња, Томашевац: Томашеванин / Томашевчанин / Томашевац и Томашеванка / Томашевкиња / Томашевчанка / Томашевка, Турија: Туријанац / Туринац и Туријанка / Туринка / Туринкиња, Фекетић: Фекетићанин / Фекетичанин и Фекетићанка / Фекетичанка, Филић: Филићанин / Филићанац, Хајдуково: Хајдуковчанин / Хајдуковљанин / Хајдучанин / Хајдуковац и Хајдуковчанка / Хајдуковљанка / Хајдучанка / Хајдуковка, Хајдучица: Хајдучанин / Хајдучичанин и Хајдучанка / Хајдучичанка, Честерег: Честережанин / Честеречанин / Честерчанин и Честережанка / Честерчанка, Шуљам: Шуљманац / Шуљамчанин / Шуљманчанин, Шуљманка / Шуљамчанка / Шуљманчанка, Шумарак: Шумарчанин / Шумарац, Шумарчанка / Шумарка, Шупљак: Шупљанин / Шупљачанин и Шупљанка / Шупљачанка.

в) Творба од различитих основа вишечланих ојконима: Бачко Добро Поље: Бачкопољац / Добропољац и Бачкопољка / Добропољка, Мачванска Митровица: Мачванин / Митровчанин / Мачванац и Мачванка / Митровчанка, Салаш Ноћајски: Ноћајац / Салашанин / Салашчанин и Ноћајка / Салашанка / Салашчанка, Црвена Црква: Црвенчанин / Цркванац и Црвенчанка / Цркванка.

г) Суфиксална и сложено-суфиксална творба од истог ојконима: Бачка Паланка: Паланчанин / Бачкопаланчанин и Паланчанка / Бачкопаланчанка, Бачка Топола: Тополчанин / Бачкотополчанин и Тополчанка / Бачкотополчанка, Бачки Брег: Брежанин / Бачкобрежанин, Бачки Виногради: Винограђанин / Бачковинограђанин и Винограђанка / Бачковинограђанка, Бачко Душаново: Душановчанин / Бачкодушановчанин и Душановчанка / Бачкодушановчанка, Врачев Гај: Врачевгајац / Гајчанин, Врачевгајка / Гајчанка, Горњи Таванкут: Таванкућанин / Горњотаванкућанин и Таванкућанка / Горњотаванкућанка, Доњи Петровци: Петровчанин / Доњопетровчанин и Петровчанка / Доњопетровчанка, Доњи Таванкут: Таван-

кућанин / Доњотаванкућанин и Таванкућанка / Доњотаванкућанка, Мали Радинци: Малорадинчанин / Радинчанин и Малорадинчанка / Радинчанка / Радинкиња, Нова Гајдобра: Гајдобранин / Новогајдобранин и Гајдобранка / Новогајдобранка, Нова Пазова: Пазовчанин / Новопазовчанин и Пазовчанка / Новопазовчанка, Нова Црња: Новоцрњанин / Црњанин и Новоцрњанка / Црњанка, Нови Бановци: Новобановчанин / Бановчанин и Новобановчанка / Бановчанка, Нови Бечеј: Новобечејац / Бечејац и Новобечејка / Бечејка, Нови Жедник: Новожедничанин / Жедничанин и Новожедничанка / Жедничанка, Нови Карловци: Новокарловчанин / Карловчанин и Новокарловчанка / Карловчанка, Нови Кнежевац: Новокнежевчанин / Кнежевчанин и Новокнежевчанка / Кнежевчанка, Нови Козарци: Новокозарчанин / Козарчанин и Новокозарчанка / Козарчанка, Нови Сланкамен: Сланкаменчанин / Сланкаменац / Новосланкаменчанин и Сланкаменка / Новосланкаменчанка, Ново Милошево: Милошевчанин / Новомилошевчанин и Милошевчанка / Новомилошевчанка, Руски Крстур: Крстурчанин / Крстурац / Русокрстурчанин и Крстурчанка / Крстурка / Русокрстурчанка, Сремска Каменица: Каменичанин / Сремскокаменичанин и Каменичанка / Сремскокаменичанка, Сремска Митровица: Митровчанин / Сремскомитровчанин и Митровчанка / Сремскомитровчанка / Митровкиња, Сремски Карловци: Сремскокарловчанин / Карловчанин и Сремскокарловчанка / Карловчанка / Карловкиња, Стара Пазова: Пазовчанин / Старопазовчанин и Пазовчанка / Старопазовчанка, Стари Бановци: Старобановчанин / Бановчан и Старобановчанка / Бановчанка, Стари Жедник: Старожедничанин / Жедничанин и Старожедничанка / Жедничанка, Стари Сланкамен: Сланкаменчанин / Старосланкаменчанин / Сланкаменац и Сланкаменчанка / Старосланкаменчанка / Сланкаменка.

д) Промене у творбеној основи: Бачки Брестовац: Брестовчанка / Брестачкиња, Параге: Паражанин / Парожанин и Паражанка / Парожанка.

ђ) Творба од основа добијених из различитих падежа: Јарак: Јарачанин / Јарчанин и Јарачанка / Јарчанка.

Дублетна образовања код ктетика знатно су ређа појава а узрокују је следећи фактори:

а) Творба од ојконимске основе и од основе етника: Ада: ађански / адачки, Бајмок: бајмочки / бајмочански, Банатски Соколац:

соколчански / соколачки, Банатско Ново Село: новоселски / ново-сељански, Баранда: барандски / баранђански, Бачки Брег: брежански / брешки, Бело Блато: белоблатски / белоблаћански, Брестач: брестачански / брестачки, Вашица: вашички / вашчански, Велика Греда: гредски / гређански, Велики Гај: гајчански / гајски, Војвода Степа: степански / степски, Војка: војчански / војачки, Врбас: врбашки / врбаски, Добрица: добрички / добричански, Доњи Товарник: товарничански / товарнички, Дупљаја: дупљајски / дупљански, Ђала: ђалински / ђалски / ђалиначки, Ечка: ечански / ечки, Житиште: житиштански / житишћански, Избиште: избиштански / избишки, Лукићево: лукићански / лукићевски, Љуба: љубачки / љупски / љубљански, Љуково: љуковачки / љуковчански, Мала Ремета: реметски / ремећански, Мале Пијаце: малопијачански / малопијачки, Маргита: маргитски / маргићански, Месић: месићки / месићански, Милетићево: милетићевски / милетићански, Младеново: младеновачки / младеновљански, Николинци: николинчански / николински, Нови Жедник: новожеднички / новожедничански, Орловат: орловатски / орловаћански, Павлиш: павлиштански / павлишки / павлишански, Победа: побеђански / победачки, Селенча: селенчански / селеначки, Сибач: сибачански / сибачки, Сивач: сивачки / сивчански, Сонта: сонћански / сонтачки, Сочица: сочиначки / сочински / сочицански, Стајићево: стајићевачки / стајићански, Стари Жедник: старожеднички / старожедничански, Сурдук: сурдучки / сурдучански, Тоба: топски / тобански, Товаришево: товаришки / товаришански, Турија: туријски / турински), Филић: филићки / филићански, Чента: чентански / ченћански / чентачки, Честерег: честерешки / честережански / честеречки, Шуљам: шуљамски / шуљмански.

б) Творба са различитим суфиксима: Ашања: ашањски / ашањачки, Банатско Вишњићево: вишњићевачки / вишњићевски, Бачки Соколац: соколачки / соколски, Бегејци: бегејски / бегејачки, Беркасово: беркасовачки / беркасовски, Биково: биковачки / биковски, Бингула: бингулачки / бингулски, Богојево: богојевачки / богојевски, Бока: бокински / бокански, Вилово: виловски / вилувачки, Гај: гајски / гајачки, Дероње: дероњски / дероњачки, Деспотово: деспотовачки / деспотовски, Долово: доловачки / доловски, Дорослово: дорословачки / дорословски, Дужине: дужиначки / дужински, Змајево: змајевачки / змајевски, Јазово: јазовачки / ја-

зовски, Јамена: јаменачки / јаменски, Кавило: кавиловски / кавиловачки, Кајтасово: кајтасовски / кајтасовачки, Карађорђево (Бачка Паланка): карађорђеовски / карађорђеовачки, Карађорђево (Бачка Топола): карађорђеовачки / карађорђеовски, Кљајићево: кљајићевачки / кљајићевски, Криваја: кривајски / кривајачки, Купусина: купусински / купусиначки, Лазарево: лазаревачки / лазаревски, Марковићево: марковићевачки / марковићевски, Милешево: милешевски / милешевачки, Мишићево: мишићевски / мишићевачки, Нови Итебеј: итебејски / итебејачки, Опово: оповачки / оповски, Остојићево: остojiћевски / остojiћевачки, Перлез: перлески / перлешки / перлезачки, Платичево: платичевски / платичевачки, Ритишево: ритишевски / ритишевачки, Српски Итебеј: итебејски / итебејачки, Стари Сланкамен: сланкаменачки / сланкаменски, Утрине: утрински / утриначки, Фаркаждин: фаркаждински / фаркаждиначки. Међу наведеним примерима доминирају облици творени помоћу централних суфикса за грађење ктетика -ски и -ачки, који се углавном додају на основе које се завршавају на сонант.

в) Творба од редуковане и пуне ојконимске основе: Арадац: арадачки / арадски, Баваниште: баваништански / баванишки, Вишњићево: вишњићевачки / вишњићевски / вишњићки, Гибарац: гибарачки / гибарски, Глогоњ: глогоњски / глоговачки, Загајица: загајички / загајачки, Засавица I: засавички / засавачки, Засавица II: засавички / засавачки, Иваново: ивановачки / иваначки / ивански, Јабланка: јабланачки / јаблански, Книћанин: книћанински / книћански, Крајишник: крајишнички / крајишински, Купиново: купиновачки / купински / купиновски, Ловћенац: ловћеначки / ловћенски / ловћенчански, Омољица: омољички / омољачки, Пригревица: пригревачки / пригревички, Равње: равњански / равњански, Раденковић: раденковачки / раденковићки, Светићево: светићевски / светићански, Степановићево: степановачки / степановићевачки.

г) Суфиксална и сложено-суфиксална творба од истог ојконима: Банатска Топола: тополски / банатскотополски, Банатски Двор: дворачки / банатскодворачки, Банатски Деспотовац: деспотовачки / банатскодеспотовачки, Бачка Паланка: бачкопаланачки / паланачки, Бачка Топола: тополски / бачкотополски, Бачки Виногради: бачковиноградски / винограђански, Бачки Петровац: петровачки / бачкопетровачки, Бачко Душаново: бачкодешановачки / душа-

новачки, Велики Радинци: радиначки / великорадиначки, Велико Средиште: средиштански / великосредиштански, Врачев Гај: гајски / врачевгајски, Вршачки Рит: ритски / вршачкоритски, Горња Рогатица: рогатички / горњорогатички, Горњи Таванкут: таванкутски / горњотаванкутски / таванкућански, Доњи Таванкут: таванкутски / доњотаванкутски / таванкућански, Јанков Мост: јанковачки / јанковмошћански / јанковчански, Мали Београд: београдски / мало-београдски, Мали Жам: жамски / маложамски, Мало Средиште: средиштански / малосредиштански, Нова Пазова: новопазовачки / пазовачки, Нова Црња: црњански / новоцрњански, Нови Бановци: новобановачки / бановачки, Нови Бечеј: бечејски / новобечејски, Нови Карловци: карловачки / новокарловачки, Нови Кнежевац: новокнежевачки / кнежевачки, Нови Козјак: козјачки / новокозјачки, Нови Сланкамен: сланкаменачки / новосланкаменачки, Ново Милошево: новомилошевачки / милошевачки, Ново Орахово: ораховачки / новоораховачки, Руски Крстур: крстурски / рускокрстурски, Средњи Салаш: средњосалашки / салашки, Сремска Каменица: каменички / сремскокаменички, Сремска Митровица: сремскомитровички / сремскомитровачки / митровачки, Сремски Карловци: сремскокарловачки / карловачки, Стара Моравица: староморавички / моравички, Стара Пазова: старопазовачки / пазовачки, Стари Бановци: старобановачки / бановачки, Црвена Црква: црвеноцрквански / црквански / црвеначки.

ђ) Творба од различитих основа вишечланих ојконима: Крушедол Прњавор: прњаворски / крушедолски.

е) Творба од различитих основа етника: Житиште: житиштански / житишћански.

ж) Различите гласовне промене на творбеној граници (код истог типа творбе): Гретег: гретечки / гретешки.

з) Промена у творбеној основи: Суботица: суботички / субатички, Параге: парошки / паражански.

Дублетна образовања су знатно слабије заступљена код ктетика вероватно зато што у творби ктетика учествује мањи број суфикса, као и стога што постоји велики број назива чији су саставни делови ктегици (нпр. *црвеначки шећер*, *сомборска фејџа* итд.) – што утиче на утврђивање и стабилну употребу ктетика.

Дублетна образовања етника и ктетика углавном се јављају на релацијама: мештани – околно становништво, млађа – старија популација, староседеоци – досељеници, необразовани – образовани.³ Тако ће, на пример, архаичнији облик *Сомборкиња* употребити старија популација мештана, староседелаца, са нижим образовањем; а искључиво облик *Сомборка* млађа, образованија популација, из околних места, досељеници. Тек би обимније истраживање могло да да прецизнију слику о овим нејезичким утицајима, као и о распрострањености појединих појава.

Дублетна образовања етника и ктетика сасвим се ретко употребљавају у медијима.

Хомонимске номинације етина и ктетика

Хомонимска номинација етника и ктетика јавља се као резултат различитих творбених процеса у којима од различитих или сличних ојконима добијамо идентичне облике етника и / или ктетика. Творбени процес који резултира хомонимском номинацијом назива се **неутрализација**⁴.

На основу прикупљеног материјала може се рећи да је хомонимска номинација етника и ктетика за ојкониме у Војводини сасвим обична појава. Хомонимску номинацију етника и ктетика узрокују следећи чиниоци:

а) суфиксална творба од ојконима од којих је бар један вишечлан и при чему је један члан тих ојконима идентичан – и то онај од којег се граде етници и ктетици (Бачки Моноштор, Банатски Моноштор > *Моношћорац*, *моношћорски*);

б) редуковање основе (Крушчић, Крушчица > *Крушчићанин*);

³ Сличне закључке о употреби синонимских облика (етника) извео је и Стјепан Бабић: „Katkada od jednoga ojkonima ima više etnika. Obično se oni ne upotrebljavaju podjednako, nego jedan upotrebljavaju mještani, a drugi njihovi susjedi; ako oba upotrebljavaju mještani, tada se jedan upotrebljava rjeđe, a drugi češće ili jedan upotrebljavaju stariji a drugi mlađi mještani. Najčešće je posrijedi stariji i noviji etnik. Katkada među takvim etnicima postoji i stilska razlika u kojoj je većinom etnik neobičnije i rjeđe tvorbe stilski obilježen, a etnik očekivane tvorbe stilski neutralan. Obično je noviji oblik koji upotrebljavaju mlađi mještani i susjedi sustavniji“ (Бабић 1976: 155).

⁴ „Neutralizacija je pojava kojom pojedinim promjenama, tvorbom ili sintaktičkim vezama različit sadržaj dobije isti izraz“ (Бабић 1986: 42).

в) исти завршетак основе (Јарковац, Јарковци > *Јарковчанин, јарковачки*);

г) творба од сличних основа и различитих суфикса (Црвена Црква, Црвенка > *Црвенчанин, црвеначки*).

Неутрализацију омогућавају два момента:

– удаљеност места: хомонимске номинације етника и ктетика углавном су од назива насеља која су удаљена и облик који се употребљава односи се на насеље из ближе околине;

– једнозначност контекста: говорник најчешће тако формулише своје мисли да је из контекста јасно на које насеље се односи употребљени облик.

У прикупљеном материјалу налазе се следећи примери неутрализације за етнике и / или ктетике:

Баваниште, Мало Баваниште: Баваништанац, Баваништанка,
баванишки / баваништански

Бечеј, Нови Бечеј: Бечејац, Бечејка, бечејски

Бешеновачки Прњавор, Крушедол Прњавор: Прњаворчанин,
Прњаворчанка, прњаворски

Бингула, Стара Бингула > Бингулац / Бингулчанин, Бингулка
/ Бингулчанка, бингулачки

Банатска Паланка, Бачка Паланка: Паланчанин, Паланчанка,
паланачки

Банатска Топола, Бачка Топола: Тополчанин, Тополчанка,
тополски

Банатски Брестовац, Бачки Брестовац > Брестовчанин, Бре-
стовчанка, брестовачки

Банатски Карловац, Сремски Карловци: Карловчанин, Кар-
ловчанка, карловачки

Банатски Моноштор, Бачки Моноштор: Моношторац, Моно-
шторка, моношторски

Банатско Ново Село, Бачко Ново Село: Новоселац, Новосел-
ка, новоселски

Банатски Соколац, Бачки Соколац: Соколчанин, Соколчанка

Бачки Виногради, Сланкаменачки Виногради: Винограђанин,
Винограђанка, виноградски

Бешеновачки Прњавор, Крушедол Прњавор: Прњаворчанин,
Прњаворчанка, прњаворски
Богараш, Богараш: Богарашанин, Богарашанка, богарашки
Велика Ремета, Мала Ремета: Ремећанин, Ремећанка
Велико Средиште Мало Средиште: Средиштанац / Средишта-
нин, Средиштанка, средиштански
Гај, Велики Гај: Гајчанин, Гајчанка, гајчански
Гај, Врачев Гај: гајски
Гајдобра, Нова Гајдобра: Гајдобранин, Гајдобранка, гајдобран-
ски
Горњи Таванкут, Доњи Таванкут: Таванкућанин, Таванкућан-
ка, таванкутски / таванкућански
Грабово, Грабовци: Грабовчанин, Грабовчанка, грабовачки
Банатски Деспотовац, Деспотово: Деспотовљанин, Деспото-
вљанка, деспотовачки
Добрица, Добричево: Добричанин, Добричанка
Засавица I, Засавица II: Засавичанин, Засавчанин, Засавичан-
ка, Засавчанка; засавички, засавачки
Иђош, Мали Иђош: Иђошанин, Иђошанка, иђошки
Бачки Јарак, Јарак: Јарачанин, Јарачанка, јарачки
Јарковац, Јарковци: Јарковчанин, Јарковчанка, јарковачки
Банатско Карађорђево, Карађорђево, Карађорђево: Ка-
рађорђевачанин, Карађорђевачанка, карађорђевачки
Крстур, Руски Крстур: Крстурчанин, Крстурчанка, крстурски
Крушчић, Крушчица: Крушчићанин, Крушчићанка
Мачванска Митровица, Сремска Митровица: Митровчанин,
Митровчанка, митровачки
Милетићево, Светозар Милетћ, Српски Милетић: Милетића-
нин, Милетићанка
Нова Пазова, Стара Пазова: Пазовчанин, Пазовчанка, па-
зовачки
Нова Црња, Српска Црња: Црњанин, Црњанка, црњански
Нови Итебеј, Стари Итебеј: Итебејчанин, Итебејчанка, ите-
бејски
Нови Сланкамен, Стари Сланкамен: сланкаменачки

Ноћај, Салаш Ноћајски: Ноћајац, Ноћајка, ноћајски
Салаш Ноћајски, Средњи Салаш: Салашанин / Салашчанин,
Салашанка / Салашчанка, салашки
Светозар Милетић, Српски Милетић: милетићки
Суботица, Банатска Суботица: Суботичанин, Суботичанка,
суботички
Црвенка, Црвена Црква: Црвенчанин, Црвенчанка, црвеначки

Када контекст не обезбеђује разумевање, онда се употребљавају или облици сложено-суфиксалне творбе, који се иначе избегавају због гломазности, или описна конструкција (нпр. када *Црвенчанин* говори о неком из Нове Црвенке, рећи ће *Новоцрвенчанин* или *човек из Нове Црвенке*). Поред наведеног, описна конструкција употребљава се у ситуацији када говорник не зна како гласи етник и / или ктетик за неки ојконим (тако ће се рећи *онај / човек из Ђале* (за ојконим Ђала)).

Хомонимска номинација постоји изгледа углавном на нивоу поређења локалних говора. У средствима јавног информисања употреба истих облика етника и ктетика (а добијених од различитих ојконима) се избегава, што је и разумљиво с обзиром на чињеницу да се медији обраћају широј публици.

На основу вишегодишњег истраживање ове теме, стиче се утисак да се паралелно дешавају два различита (може се рећи и супротна) процеса:

а) Под утицајем медија, а посебно интернета, многи етници и ктетници постају „видљивији“ широј популацији, чиме се њихови облици утврђују, а то утиче на смањивање броја дублетних образовања и хомонимских номинација.

б) И поред тога, чини се да се шири употреба етника и ктетика (а посебно етника) са суфиксом -чанин⁵ одн. код ктетика -ачки (суфикси са елементом -ч-). Последњих година више пута сам чуо за облике етника који раније нису могли да се чују нити сам нашао да су негде забележени (нпр. од ојконима Сомбор може се чути у даљој околини *Сомборчанин*, иако се у Сомбору и ближој околини говори искључиво *Сомборац*). Упућено ми је питање са Радио телевизије Инђија да ли је исправно *Инђијац* или *Инђијчанин* одн.

⁵ О суфиксу -чанин в. у Јелић 2006–2007, а о суфиксу -ачки в. у Јелић 2006.

Инђијка или *Инђијчанка* (јер су мишљења новинара и појединих професора српског језика подељена), што говори о непосредној „угрожености“ етника *Инђијац* (и женског образовања *Инђијка*). Ова појава утиче на повећање броја етника и ктетика од ојконима у Војводини, јер се наспрам постојећих старих облика јављају и нови (са суфиксима -чанин и -ачки).

Дублетна образовања и хомонимске номинације етника и ктетика (од ојконима у Војводини) веома су жива језичка појава, која се дешава под утицајем и језичких и нејезичких фактора.

Задатак будућих истраживања је да се ови процеси и утицаји даље прате (не само за ојкониме у Војводини) и детаљно опишу.

ЛИТЕРАТУРА

- Бабић 1976: Stjepan Babić, *Tvorba etnika u dijalektima i u hrvatskom književnom jeziku*, *Onomastica Jugoslavica* 6, Zagreb, 145–185.
- Бабић 1986: Stjepan Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Zagreb: JAZU–Globus.
- Гортан-Премк 2004: Даринка Гортан-Премк, *Полисемија и организација лексичког система у српском језику*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Јелић 2006: Маријан Јелић, Суфикси за грађење ктетика (од ојконима у Војводини), *Наш језик* XXXVII/1–4, Београд, 53–64.
- Јелић 2006–2007: Маријан Јелић, Суфикси за творбу етника, *Зборник за српски језик, књижевности и умјетности* VI–VII/3–4, Бања Лука, 345–369.
- Клајн 2003: Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику, Дрући гео: суфиксација и конверзија*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ – Нови Сад: Матица српска.

Marijan J. Jelić

DOUBLET FORMS AND HOMONYMIC NOMINATIONS
OF ETHNICS AND KTETICS (FROM OIKONYMS
IN VOJVODINA)

S u m m a r y

This paper deals with doublet forms and homonymic nominations in ethnics and ktetics derived from oikonyms in Vojvodina. It is argued that the high frequency of occurrence of these phenomena is the result of various factors – linguistic (great number of suffixes which take part in formation of ethnics and ktetics, their formation from reduced stems, ktetics formation form ethnic stems) and extralinguistic (the size of an area of residence, age, origin and education of the population).